

Mul ei ole sellepäraast mite võimalik Lüisulahestest enam tunnistada, kui rahva suust kuulsin. Wana põlwe katkud, näljad ja sõa furnad on inimesi kül mitmel puuhul meie maal suretanud, ei siiski soota õralõpetanud. Looja hoolekandew tarkus muretseb igal piina aeval, et inimeste sugu maa pealt ei lõpeks; ifa jää mõni seemne puu, kust aega mööda uus mets taasvis. — Tartu ja Viru rahva wahel on praegu keelemurdes, rietes ja wiisides mõnda iseliku, mis tunnistab, et juba nende epiwanemad üks teistest wõerad olnud. Lüisulaete kadumist suuttab rahva suu nõnda, kuda kohre saan jutustama.

Kalevipoea walitsuse järgil töüs meie maal suur sõda, kus kõik ümberkaudne rahwas Lüisulaste waasta kateduse pärast mässas. Hulg loeri teewad wiimaks karule näpistust; ei tohi siis imeks panna, et Lüisula ärawõideti, tema linnaake ja külad maaga ühetasaseks tehti ja rahwas mitmele poole wangi viidi. Üks osa Lüisulasi sai sedawiisi Virusse, teine Arju, kolmas Järwa ja neljas Tartu maale elama. Esiotsalt pidasid nemad kindlast' oma kodumaa kombeid, rääkisid oma keelemurret j. n. e. Aga mida enam naab aega mööda muu wõera rahwaga segasid, seda wähemi jää nende kombedest nähtavale. Kombetega kautasid nemad wiimaks nime, nõnda et meie päiwil föigeterasemal võimalit ei oleks, nende sugu muu rahva seast ülesleida. Nii palju wõin tötelikult tunnistada, et neid praegu meie maal veel sadandefaupa elab, ja kui midagi uudist rahva keskel juhub liikuma, siis on Lüisula-

sed kohre epimesed platsil selle waasta sõdimas. Ses tübis ei salga nemad ial oma sugu ja isamaad ära, mis juba wanast se läbi kuulsaks töüs, et seal midagi uendust ega parandust ei saanud. Ei wõis nud kuskil maa ilmas sellepoolt kindlamat usku olla, kui Lüisulas, et wanaaegne isa-isade töö igapidi föigetaielikum. Tahtis sedagi ühe töö teisite toimetada, kuda epiwanemad seda mõne saea aasta eest olid forrale seadnud, siis aeti teda kui färnast koera maalt wälja, ehk poodi puuvalsa külge ülesse, et teisi ei saanud epiitama. — Nemad ütlesid: Meie epiwanemad olid loodud, ja nende lapsed sündinud targad, se läbi oleme meie föik targad, nii häästi sündimise kui loomise poolest. Aga seda, mis epimesed loodud ja sündinud targad forra töökombeks on wõtnud, ei tohi sedagi segada. Taara-hie wahid ja nende sulased finnitasid föigeenam seda usku: et föik rahwa õn üksnes wanast päritud kombede finnipidamises õitseb. Siiski pidi, mis ülemaks õnneks kuideti, iljemine Lüisulaastele raštemaks õnnetuseks töusma. Muu ümberkaudne rahwas oli mitmes tarkusses pääw pääwalt edasiläinud, nõnda ka sõa-tarkusses; seestep se tuli, et nemad hõlpsalt Lüisulaste üle wõimust said ja nende maad endale wõitsid.

Mida enam üks rahva sugu alles kätkis ja lapse põlves elab, seda wähem oškab ta neid asju forraliste toimetada, mis lõbusaks elu ülespidamiseks tarvis lähiwad. Ehf kül wilja-iwad wist igal suvel nii-